

Konferencija

Europeizacija i suvremene demokracije

UDK 321.8:341.176(4EU)(047)

Od 5. do 9. studenoga 2012. Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu proslavio je 50. obljetnicu. Osnovan je 7. studenoga 1962., odlukom Sabora NR Hrvatske kao istraživačka i visokoškolska ustanova, tada prva akademska institucija koja poučava i sustavno istražuje područje političke znanosti. Danas Fakultet ima važnu ulogu u hrvatskoj znanosti i visokoškolskom obrazovanju i u polju medija i komunikacijske znanosti.

Ovaj vrijedni jubilej Fakultet političkih znanosti obilježio je kroz tri tematske međunarodne konferencije: *Europeizacija i suvremene demokracije*, *Republikanizam i liberalizam – frères-ennemies modernoga političkog mišljenja* i *Suvremeni trendovi u novinarstvu: između mikrospecifičnosti i makroizazova*. Uz to, započelo je emitiranje Televizije Student i prikazan je dokumentarni film o 50 godina Fakulteta političkih znanosti. U tjednu proslave predstavljena je knjiga intervju s domaćim politolozima i politologinjama autora Nevena Šantića *Čari hrvatske politologije*, a održana je i promocija knjige *Proces stvaranja javnih politika* autora Michaela Hilla, uz predavanje autora.

Konferencija *Europeizacija i suvremene demokracije* održana je 8. i 9. studenoga. Tematizirane su europske integracije i prilagodbe suvremenih demokracija izazovima europskog i međunarodnog sustava upravljanja, globalne financijske krize te deficita predstavničke demokracije. Izlagali su sveučilišni profesori iz Austrije, Grčke, Hrvatske, Nizozemske, Njemačke, Švedske, Poljske, Rusije, SAD-a, Srbije i Velike Britanije. Intervjui koji su uoči konferencije provedeni s nekima od njih objavljeni su u prigodnoj brošuri *Naših pola stoljeća*, čije se digitalno izdanje može preuzeti na internetskoj stranici Fakulteta.¹

¹ http://www.fpzg.unizg.hr/docs/50god-docs/50fpzg_brosura_ff.pdf

Održano je 18 izlaganja i osam rasprava u okviru četiri tematska panela. Nakon pozdravnog govora Nenada Zakoška, dekana Fakulteta, prvi panel bavio se europeizacijom Jugoistočne Europe i djelovanjem EU-a kao regionalnog aktera u postkomunističkoj Europi. Dejan Jović s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu u izlaganju pod naslovom *Non-EU Actors and their Policies towards Reduced Western Balkans: Turkey, Russia, US* razmatrao je utjecaj proširenja EU na države Jugoistočne Europe i ulogu koju pri tome imaju države nečlanice. Anna Milada Vachudova sa Sveučilišta North Carolina potom je predstavila rad *State Power, National Interests and EU Enlargement: Taking A Second Look Ten Years Later*, koji piše u suautorstvu s Andrewom Moravcsikom sa Sveučilišta Princeton. Naglašavajući regionalnu sigurnost i ekonomski prosperitet kao primane motive država članica, izrazila je uvjerenje u njihovu predanost procesu proširenja pa i unatoč financijskoj i ekonomskoj krizi. Nakon rasprave koju je moderirala Senada Šelo Šabić (Institut za međunarodne odnose, Hrvatska) u drugoj sesiji prvog panela, proces proširenja EU-a razmatrao se iz perspektive provedbe sektorskih reformi u Hrvatskoj i drugim zemljama Jugoistočne Europe.

Tako je Vlatko Cvrtila s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu propitivao reforme i trendove u sigurnosnoj politici na području Jugoistočne Europe (*EU and Security Sector Reform in South East Europe*). Analizirajući odnos sigurnosnih službi i institucija vlasti, posebice parlamenta, upozorio je na trend korištenja sigurnosnih službi kao baze iz koje se regrutiraju vodeće osobe u institucijama javne vlasti. Sonja Grimm sa Sveučilišta u Konstanzu, Njemačka, usmjerila se na reformu hrvatske javne uprave koju, zajedno s Lisom Groß, analizira u radu *Building an EU Member State through Democracy Promotion: The Case of Croatia's Public Administration Reform*. Rad se temelji na istraživanju procesa izrade zakona o državnim službenicima i općem upravnom postupku u kojem su suautorice identificirale različite obrasce hrvatskih odgovora na vanjske zahtjeve za demokratizacijom. Dio tih obrazaca, poput diplomacije, pripada skupini tipičnih instrumenata političkog procesa odlučivanja, dok drugi dio, poput usporavanja, prilagodbe ili otpora zapravo predstavlja instrumente prilagođene zahtjevima EU.

Poslijepodnevni panel usmjerio se na temu europeizacije javnih politika, a u okviru izlaganja i rasprave, koju je moderirala Anamarija Musa s Pravnog fakulteta Zagrebu, razmatrao se utjecaj integracijskih mehanizama na procese upravljanja i stvaranja javnih politika na europskoj i nacionalnim razinama. Dva, od ukupno četiri, izlaganja bila su posvećena utjecaju procesa europeizacije na upravljanje i javne politike u postkomunističkim zemljama. Danica Fink-Hafner sa Sveučilišta u Ljubljani analizirala je konvergentne efekte dvaju paralelnih procesa: europeizacije i demokratske

konsolidacije postkomunističkih zemalja članica EU u smjeru jačanja moći izvršne vlasti. U izlaganju *Towards the Dominance of the Executive* koristila je primjer Slovenije da bi pokazala kako se u procesima prilagodbe nacionalnih političkih sustava za upravljanje poslovima EU može prepoznati trend povećanja moći izvršne vlasti nauštrb tijela zakonodavne vlasti. Utjecaj procesa pristupanja na javne politike u Hrvatskoj kao budućoj članici EU razmatrali su Zdravko Petak i Tihomir Žiljak s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. U izlaganju pod nazivom *Europeanization and the Work of Policy in Croatian Context* analizirali su promjene u stvaranju i istraživanju obrazovne politike koje su uzrokovane procesom europeizacije.

Panel posvećen europeizaciji javnih politika bavio se i temom suvremenog upravljanja, otvarajući pitanja potrebe novih struktura odgovornosti i novih scenarija mogućih budućnosti. Robert Hoppe sa Sveučilišta u Twenteu u izlaganju *Europeanization of Public Policy and Double Boundary Work* razmatrao je odnos stručnjaka i politike u procesu europeizacije. Ukazujući na međuovisni karakter proizvodnje znanja i komunikacije između stručnjaka i kreatora politika, naglasio je da se upravljanje kolektivnim problemima više ne može oblikovati »univerzalnim« modelom tržišta politike, uprave niti djelovanjem znanosti u ulozi zakonodavca istine. Ono što je potrebno jesu nove strukture odgovornosti s vertikalnom i horizontalnom dimenzijom, kao i djelovanje znanosti u ulozi izvora paradigmi i scenarija za kreativnu i informiranu debatu o mogućim budućnostima. Konceptualizacijom scenarija o mogućim budućnostima i vrednovanjem primjenjivosti institucionalne teorije u predviđanju paradigmatičke promjene bavio se Michael Hill sa Sveučilišta u Brightonu. U izlaganju *Reflections on the Politics of the Economic Crisis from a Policy Process Perspective* razmatrao je četiri alternativna scenarija, odnosno četiri različita odgovora na trenutnu ekonomsku i financijsku krizu: minimalistički odgovor s fokusom na bankarsku krizu, umjereniji keynezijanski odgovor, odgovor na duži rok s fokusom na javne rashode i rješenje dužničke krize te maksimalistički odgovor koji naglašava dubinu i ozbiljnost situacije. Uz tvrdnju da se danas više ne mogu zanemariti rastući problemi s perspektivom koja ekonomski rast smatra temeljnim za rješenje ekonomskih problema, Michael Hill je propitivao mogućnosti ostvarenja maksimalističkog scenarija i izgleda za obuhvatnu promjenu paradigme.

Drugi dan konferencije započeo je panelom u kojem su analizirani trendovi razvoja političkih sustava u Europi. Panel je moderirao Zoran Kurelić s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, a izlaganjem otvorio Nenad Zakošek. Polazeći od postavke da demokracija kao sustav osigurava ostvarenje osnovnih ljudskih prava i sloboda, a kapitalizam to čini u ekonomskom smislu zaštitom privatnog vlasništva i osiguranjem slobode

izbora pojedinca, u izlaganju *Compatibility of Democracy and Capitalism* razmatrao je odnos i kompatibilnost demokracije i kapitalizma. Pitanjem odnosa demokracije s procesom europeizacije bavio se Sten Berglund sa Sveučilišta Örebro. U izlaganju *Europeanization and the Challenge of Democracy* upozorio je na neupitnu ulogu procesa europeizacije u promociji demokracije i vladavine prava u zemljama članicama i državama претендenticama na članstvo, kao i na istovremeno suočavanje EU s problemom demokratskog deficita. Promatrajući EU kao razvojni oblik političkog sustava, naglasio je važnost jasnog razlučivanja što ona jest, a što nije te što može postati u svjetlu trenutne krize eurozone.

U drugom dijelu panela analiza je usmjerena na izmijenjenu ulogu stranaکا u političkim sustavima europskih zemalja. Andrija Henjak s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu u izlaganju *Identity Politics and Party System: First 20 Years. Is End in Sight?* propitivao je snagu utjecaja starih društvenih rascjepa na suvremeno stranačko ponašanje te je razmatrao mjeru u kojoj je došlo do promjena faktora važnih za formiranje stranačkih identiteta među glasačima. Metodološka pitanja u komparativnim istraživanjima stranačke identifikacije otvorio je Radoslaw Markovski (Poljska akademija znanosti). Referirajući se na istraživanja stranačkog ponašanja u srednjoj i istočnoj Europi (*Party Identification in CEE in Comparative Perspective*), analizirao je relevantnost i primjenjivost stranačke identifikacije kao varijable kojom se predviđa suvremeno ponašanje birača. Panel posvećen analizi političkih sustava zatvoren je izlaganjem *Croatian Prince: Power, Politics and Vision (1990–2012)*, koje su održali Enes Kulenović i Krešimir Petković s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. Na kontekst hrvatske politike primijenili su Machiavellijeve uvide u elemente prirode političkih ciljeva – osvajanje vlasti, održavanje državne moći i postizanje političke vizije – te su slikovito prikazali interakciju ideoloških, ekonomskih, institucionalnih i taktičkih aspekata političke moći i njenu transformaciju tijekom posljednjih 20 godina.

U posljednjem, četvrtom, panelu konferencije analizirao se utjecaj europeizacije na raskole i identitetske strukture u suvremenim europskim demokracijama. Panel je započeo temom euroskepticizma u zemljama Istočne Europe, čije je uzroke propitivao Dieter Segert sa Sveučilišta u Beču. U izlaganju »*Euroscepticism*« *in the Czech Republic as an Inevitable Result of the EU-Accession Process?* analizirao je mjeru u kojoj se euroskepticizam u Češkoj može objasniti samim procesom pretpristupnog pregovaranja i mjerom u kojoj je širenje kritičizma prema EU ishod unutrašnje političke dinamike. Zagovarajući prevlast potonjeg argumenta, istaknuo je promjenu vodstva i programa utjecajne centrističke stranke krajem 1990-ih, koja je rezultirala mobilizacijom podrške birača na temelju kritike prema

EU i referiranjem na tradicionalni nacionalni identitet. Pitanjem političkog identiteta potom se bavio Milan Podunavac sa Sveučilišta u Beogradu u izlaganju *Political Culture of »Otherness« and Political Identity*. Sučeljavajući dvije konfliktne koncepcije, liberalni republikanizam i politički radikalizam, propitivao je načine organizacije političke zajednice i odgovore na fenomen različitosti (*otherness*) u konsolidirajućim demokracijama Južnoistočne Europe. Temu odnosa procesa demokratizacije i europeizacije tranzicijskih društava otvorila je Nina Belyaeva (Nacionalno istraživačko sveučilište, Moskva). U izlaganju *Europeanization of New Democracies: How Can We Assess Its Level?* analizirala je dimenzije koncepta europeizacije i mogućnosti njegova empirijskog mjerenja.

Nakon rasprave, koju je moderirala Ana Matan s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, četvrti panel završen je sesijom posvećenoj analizi i primjeni koncepta političke nesvjesnosti i populizma. Nebojša Blanuša s istog Fakulteta koncept političke nesvjesnosti Frederica Jamesona primijenio je kao okvir za analizu političkog diskursa hrvatske političke elite i javnosti. U izlaganju *The Political Unconscious of Croatia and European Union* naglasio je da zbog ekonomske krize u EU i regionalne percepcije o homologiji Jugoslavije i EU postoji mogućnost da će stari *ideologemi* (*povratak u Jugoslaviju*) nastaviti proganjati hrvatsku političku realnost i u novoj političkoj uniji. Konferencija je zatvorena izlaganjem Yannisa Stavrakakisa sa Sveučilišta u Solunu koji je komentirao korištenje pojma populizma i razmatranje njegove prisutnosti u Europi (*The European Populist Challenge*). Pritom je kao značajan problem istaknuo dominantno povezivanje pojma s iskustvom desnog populizma koje ne bi smjelo monopolizirati čitavo područje. Naglasivši da europsku debatu o populizmu treba usmjeriti od eurocentrističkog analitičkog pristupa prema komparativnoj analizi populizma na globalnoj razini, upozorio je na važnost promišljenog razmatranja ovog raznolikog i izazovnog aspekta demokracije u 21. stoljeću.

Uz želju za nastavkom uspješne međunarodne znanstvene suradnje i organiziranjem novih plodonosnih rasprava, konferenciju je u ime organizatora zaključio Zdravko Petak, predsjednik Odbora za proslavu 50. obljetnice Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Anka Kekez Koštro*

* Anka Kekez Koštro, znanstvena novakinja na znanstvenom projektu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske *Hrvatska i EU: integracijske strategije i kreiranje javnih politika*, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu (scientific researcher at the project *Croatia and the EU: Integration Strategies and Public Policies Design* financed by the Croatian Ministry of Science, Education and Sports, e-mail: akekez@fpzg.hr)